

Zondag 29 juli 2018, Het Tiende Gebod: gij zult niet begeren ...

Ter illustratie: een mooie parafrase van de Tien Geboden door ds. Dirk v/d Glind. Kijk ook nog eens naar de eigentijdse weergave die in het eerste kwartaal door ds. Rob Quispel is verstrekt, te vinden in de allerlaatste editie van het kerkblad 'oude stijl'.

Gelukkig ben je...

1

Gelukkig ben je wanneer je beseft dat je bedoeld bent om rechtop te lopen en als een vrij mens te leven. Gelukkig ben je wanneer je integer bent, niet met alle winden mee waait of je in duizend bochten wringt om er maar bij te horen. Wanneer je overeind blijft wanneer je gevraagd wordt te buigen voor machten waarvan je wéét dat ze niet goed zijn. Wanneer je durft te zijn wie je bent en je hart, je woorden en je daden één zijn.

2

Gelukkig ben je wanneer je je horizon niet dicht metselt met beelden die door anderen of door jezelf geschapen zijn. Wanneer je niet verliefd bent op je eigen waarheden of je grote gelijk, maar open staat voor nieuwe inzichten en ervaringen.

3

Gelukkig ben je wanneer je geen holle woorden spreekt over waarachtige liefde. Wanneer jouw geloof en intenties zuiver zijn en je van daaruit jezelf, de anderen en de wereld alleen maar goed wilt doen.

4

Gelukkig ben je wanneer je jezelf en anderen voldoende rust gunt om te herademen en tijd neemt om te ontdekken wat jou, de mensen om je heen en de wereld goed doet.

5

Gelukkig ben je wanneer je respect hebt voor je bronnen en je ouders het gewicht geeft dat ze toekomt. Zodat je uit je jeugd en achtergrond meeneemt wat goed is maar ook weloverwogen en duidelijk aangeeft wat volgens jou anders en beter gemoeten had.

6

Gelukkig ben je wanneer je leeft vanuit een diep respect voor het leven en het voeden en koesteren wilt.

7

Gelukkig ben je wanneer je trouw aan jezelf en anderen bent en eerlijk en open in je relaties en contacten staat.

8

Gelukkig ben je wanneer je bezit niet ten koste van anderen gaat.
Wanneer je genieten kunt van wat je meegekregen en verzameld hebt, of dat nu materieel of immaterieel is, en je in staat bent te delen met wie dat nodig heeft.

9

Gelukkig ben je wanneer je eerlijk en oprecht bent, naar jezelf en anderen, en je met je woorden alleen maar goed wilt doen.

10

Gelukkig ben je wanneer je zo thuis bent in jouw leven dat geen kreet, geen vaag verlangen of domme drift je ooit nog weer de weg naar de leegte in laat slaan.

Dirk van de Glind, naar Exodus 20:1-17 www.dirkvandeglind.nl

En een belangrijke tekst uit de brief van Jacobus, hfdst. 1: 13-15: “Laat niemand, als hij verzocht wordt, zeggen: Ik word van Godswege verzocht. Want God kan door het kwade niet verzocht worden en Hijzelf brengt ook niemand in verzoeking. Maar zo vaak iemand verzocht wordt, komt dit voort uit de zuiging en verlokking zijner eigen begeerte. Daarna, als die begeerte bevrucht is, baart zij zonde; en als de zonde volgroeid is, brengt zij de dood voort.

Gemeente van onze Heer,

U kent het ongetwijfeld, dat gedicht van Ed Hoornik, “Hebben en zijn”:

Op school stonden ze op het bord geschreven.

*Het werkwoord hebben en het werkwoord zijn; Hiermee was tijd, was eeuwigheid
gegeven, De ene werk'lijkheid, de and're schijn.*

*Hebben is niets. Is oorlog. Is niet leven. Is van de wereld en haar goden
zijn. Zijn is, boven die dingen uit geheven, vervuld worden van goddelijke
pijn.*

(en dan volgen nog twee coupletten)

Hebben of zijn. Daarmee zijn we denk ik helemaal in de sfeer van het tiende gebod. “Gij zult niet begeren... zet uw zinnen niet op...” Alles wat met “hebben” te maken heeft. Maar laten we het veld even afbakenen. Wat wordt NIET bedoeld? Dat is ook belangrijk, want door een al te rigide uitleg van dit gebod zijn mensen onnodig in een kramp geraakt. Neem de alleengaande mens die verlangt naar een partner. Neem de werkloze die een zinvolle baan wil vinden. Neem de ouders die naar een kind verlangen en het gebeurt maar niet. Neem de vluchteling die naar een betere toekomst verlangt. Ik wil maar zeggen: **verlangen** is geen verboden zaak. Dromen mag! Sterker nog, ons vermogen tot dromen maakt dat wij niet zomaar berusten in de stand van zaken. Ons vermogen tot verbeelden, fantaseren, verlangen, geeft ongekende veerkracht en vechtlust in moeilijke omstandigheden. De Joodse neuroloog en psychiater Viktor Frankl, die de concentratiekampen van de Nazi's ternauwernood overleefde, heeft zijn ervaringen en reflecties uit die tijd na de oorlog neergelegd in het boek 'De zin van het bestaan'. Frankl ontdekte dat om te overleven, alles gericht moest zijn **op het versterken van innerlijke kracht, en dat hij dat kon door zich te richten op een toekomstdoel**. Onder de meest extreme omstandigheden stelde hij zich voor hoe hij in de toekomst les zou geven aan studenten over zijn ervaringen in het concentratiekamp. Hij nam ook om zich heen waar dat mensen die iets hadden om voor te vechten, iets in de toekomst, – een studie, een loopbaan, een geliefde, de wens om kinderen te krijgen – de meeste kans hadden om te overleven. Verlangen mag, verlangen moet zelfs, verlangen maakt deel uit van ons menselijk arsenaal aan overlevingsmechanismen, en het maakt het leven ook nog eens mooi, want uit verlangen ontstaat verbeelding en fantasie. Met het gebod om niet te begeren, heeft dat allemaal NIETS te maken. Daar gaat het om wat er onzichtbaar, in de kruipruimte van mijn levenshuis, is opgeslagen. Wat er leeft aan jaloezie, gebrek aan eigenwaarde, minderwaardigheidsgevoelens, verongelijkheid, en om wat ik vervolgens **doe** om bevrediging voor die leegte te vinden, ten koste van mijn naaste en diens have en goed. Waarbij het dus gaat om wat ik **DOE** met die onderbuikgevoelens, wat ik ze met mij laat doen. Waar ik me toe laat leiden. Of ik aan die gevoelens voeding geef. **Daar ben ik zelf bij, zegt de apostel Jacobus.** Dat geldt trouwens bij alle geboden: er is altijd een laatste, **eigen** aansprakelijkheid en **eigen** verantwoordelijkheid, zelfs bij verzachtende omstandigheden. Voor een voorbeeld daarvan neem ik u mee naar een andere getuige uit diezelfde tijd. De Nederlandse jurist Floris Bakels was actief in het verzet, werd opgepakt, belandde in kamp Amersfoort en daarna als *Nacht und Nebel*-gevangene in Natzweiler. Hij schreef na de oorlog zijn ervaringen op in het gelijknamige boek 'Nacht und Nebel'. Daarin beschrijft hij onder andere hoe hij ziek van de honger op zijn brits lag. En boven hem lag een lotgenoot, stervend. Maar die lotgenoot had een stuk brood onder zijn kussen. Bakels vertelt hoe hij gebruik maakte van de ellendige toestand van zijn makker om dat stuk brood heel voorzichtig onder zijn kussen vandaan te trekken en zelf op te eten. En hoe hij dat rationaliseerde: die ander gaat toch dood, ik moet overleven. Maar hij beschrijft hoe hij tegelijkertijd zichzelf veracht om deze daad. Zijn begeerte naar voedsel, deed hem een grens overgaan die hij normaliter nooit van zichzelf zou hebben geaccepteerd. Het geeft aan hoe duivels dat systeem was, dat integere en rechtvaardige mensen zo in conflict kwamen met hun eigen waarden en geweten.

Nu gaan we een haarspeldbocht maken. Zoals we bij alle geboden hebben vastgesteld, gaat het er niet om krampachtig te vermijden een centimeter uit de pas te lopen, – zodat je kunt zeggen: kijk eens hoe netjes ik me gedraag – maar hoe je bevrijd en bevrijdend met elkaar mag leven binnen de speelruimte die door de geboden wordt gevormd.

Dat moeten we horen, dat de geboden een gave zijn, voor bevrijd en bevrijdend leven. Dat het niet gaat om angstvallig binnen de lijntjes te blijven, maar om binnen die ruimte de kwaliteit van het leven te ervaren en na te jagen, die God ons met elkaar gunt...

En ik kwam eigenlijk als vanzelf uit bij een van de mooiste en bekendste gelijkenissen van Jezus. Als het gaat om dat tiende gebod, over de naaste wiens welzijn en geluk wij **niet** hebben te versjteren en verstoren door daarop in te breken vanuit onze jaloezie of onze behoefte aan meer status of aan wat dan ook... Wat is dan de positieve invuling van dit gebod?

We wisten al dat de essentie van alle geboden natuurlijk wordt samengevat in het eerste en grote gebod, en het tweede **daaraan gelijk**: God de Heer liefhebben met alles wat we zijn, en onze naaste als onszelf, zeggen veel vertalingen, maar andere vertalingen zeggen, met evenveel recht: *want hij, je naaste, is als jij.*

Goed om allereerst nog even bij het eerste en grote gebod stil te staan: Gij zult de Heer uw God liefhebben, met hart en ziel en lijf en verstand, kortom met je hele existentie. Kun je dat **gebieden**? Ja, kennelijk wel. Juist omdat wij God niet zien kunnen, omdat Hij in de hemel, en wij op de aarde zijn, is er maar één weg om die liefde geloofwaardig gestalte te geven, en die ligt in een **aan Hem** toegewijd leven, en dat is: een leven dat **aan Zijn wegen** is toegewijd in concreet leven van alledag. En dan kom je onvermijdelijk bij de geboden, bij de Thora, uit, bij die Tien, en bij die Twee die de Tien weer samenvatten. En dan is het ook onvermijdelijk dat onmiddellijk na het eerste, en “daaraan gelijk”, het tweede gebod volgt: “en uw naaste als uzelf.” Of: “want hij is gelijk aan u. “ Want hoe anders kun je dat eerste gebod handen en voeten geven dan door het te vertalen naar het tweede. De apostel Johannes schrijft ergens: hoe kunnen we God, die we niet zien, liefhebben als we onze naaste, die we zien, niet liefhebben?

Twee geboden, **aan elkaar gelijk**. Daar is geen speld tussen te krijgen. Hoewel het in de kerk heel vaak toch geprobeerd werd en wordt: het horizontale tegen het verticale, *comfort* tegenover *challenge*, bidden tegenover werken. Waar Jezus toch overduidelijk zegt, **dat God en de naaste als het om de liefde gaat, nooit elkaars concurrenten zijn.**

Ja maar, wie is dan mijn naaste... ?

Stellen we allereerst vast, dat Jezus deze vraag niet afwijst. Niet zegt: “doe niet zo dom, dat weet je best!” Of: “probeer er nou niet onderuit te komen, mannetje!” Nee, Hij gaat er geduldig op in, met een onvergetelijk verhaal, tegen de achtergrond van de geboden en de gehoorzaamheid. Want die priester en die leviet, tempeldienaars, hielden zich, door de – vermoedelijk in hun ogen dode – man langs de weg links te laten liggen, volledig aan de rituele wetgeving (Leviticus 21 bijvoorbeeld), die het contact met een overledene verbiedt. Ook die regel maakt onderdeel uit van het geheel van ge- en verboden in de joodse religie. Wij zien er de zin niet altijd van, maar daar gaat het niet om: Jezus wil duidelijk laten uitkomen dat die priester en die Leviet *niet uit onverschilligheid, of uit misantropie, of uit angst*, die man links laten liggen, maar omdat ze aan de veilige kant willen blijven – misschien is die man al dood en dan verontreinigt ik me aan hem – en daarmee menen trouw aan Gods wetten te zijn.

Echter... zoals we al vaker hebben gezien en benadrukt in de afgelopen weken: **de geboden staan in dienst van het leven**, van het samenleven, in dienst van de humaniteit. Als de humaniteit niet gediend wordt, moeten we vragen stellen bij onze interpretatie van het gebod. Hebben we het dan wel zo begrepen als het bedoeld is...? Liefde is de vervulling van de Wet. En liefde, dat is in bijbeltaal een actieve, concrete kwestie van doen!

Om het helemaal op scherp te stellen laat Jezus dan als derde voorbijganger een Samaritaan langs komen. In de ogen van de joodse orthodoxie een afvallige, een dwalende, iemand die de geboden niet

houdt, een onreine, met wie men niets van doen wenste te hebben. En uitgerekend deze vervult het grote gebod en het tweede, daaraan gelijk, door zich over het slachtoffer te buigen, zijn wonden te verzorgen en hem in veiligheid te brengen.

En dan komt natuurlijk de clou van de gelijkenis. En let op hoe Jezus de beginvraag, “wie is mijn naaste?” omkeert en zegt: “vertel het maar, wie is nou **de naaste geworden** van het slachtoffer van de rovers?”

In één meesterlijke omkering brengt Jezus ons zo **bij het hart** van alle geboden. God liefhebben en de naaste als onszelf? Wie is God? Wie is onze naaste? Allemaal interessante vragen, maar de praktijk van ware godsdienst, echte toewijding aan de Eeuwige, **komt daar aan de dag, waar ik mezelf geroepen weet, heel concreet metterdaad naaste te zijn voor de mens die op mijn weg komt, en zo het liefdegebod waar te maken!**

Als ik dit dan nog een klein beetje mag toespitsen voor ons, hier in de Hoeksteen, wil ik nog één keer **het diaconaat als hart van de missie van de kerk** benadrukken. Niet voor niets hebben de namen van talrijke diaconale projecten een link met de Samaritaan in deze gelijkenis. Naaste zijn, dat is waar we ook als gemeente toe geroepen zijn. Naaste voor de mensen te midden van wie we hier wonen en onze erediensten op zondag houden... Wat hier op zondagmorgen klinkt, moet verteld, vertaald, in daden. Onze energie moet niet naar binnen gericht zijn, maar naar de buitenwereld. Als gemeente zijn we geroepen, naaste te zijn. Voor elkaar en voor wie op onze weg komen. Zo worden grote woorden, hier gezegd en gezongen, waar in het leven van alledag. God ter eer en onze naaste tot heil. Amen